

Anmeldelser.

Prins Christian (V.)s Breve. I. Kancellibreve i Uddrag 1626-1642. II. Kancellibreve i Uddrag 1643-1647 med et Tillæg af Prinsens egenhændige Breve 1627-1647. Udgivne ved E. Marquard og J. O. Bro-Jørgensen af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie. Kbh. 1952, 1956 (642 og 850 sider).

Den til tronfølger udvalgte prins Christian, Christian 4.s ældste søn (1603—47) hører jo ikke til de mere agtede personligheder i vor historie, hverken hvad evner, karakter eller livsførelse angaar. Men der er bevaret et ret omfattende arkiv efter ham, især koncepter til udgaaende skrivelser, men ogsaa originaludfærdigelser og indkomne breve. Ud fra de i udgaven af »Kancelliets Brevbøger« fulgte principer har udgiverne ladet de sidste ligge. Det samme gælder de ikke faa aabne og lukkede breve fra prinsens kancelli, som findes blandt bilagene til Nykøbing, Aalholm og Halsted kloster lens og Haderslev amts regnskaber og a. st. Motivet har været »ikke at sprænge den én gang lagte plan«. Læseren spørger dog ofte sig selv, om udgaven ikke havde vundet i nytte-værdi, hvis alt var medtaget, dog saaledes at de mindre vigtige udfærdigelser var givet i meget summarisk regest (adskillige af de foretagne regester kunde uden skade være kortet stærkt ned), og de mere betydningsfulde skrivelser, baade ud- og indgaaende, var trykt in extenso. Udgavens sidetal behøvede ikke derved at være væsentligt øget.

Hvor megen personlig andel, Prins Christian har haft i de af hans kancelli, oftest paa tysk, udfærdigede skrivelser, kan i mange tilfælde være tvivlsomt. Et studium af »hænder« kunde have oplyst noget om, hvor en koncept skyldes hans hofmarskaller (Dionys v. Pudewels, fra aug. 1639 Johann Christoph v. Körbitz), hofmestre, kammer- og regeringssekretær Christoph Lebzelter eller andre. Det er visselig ikke uden interesse.

De fleste af brevene drejer sig om prinsens og hans gemalinde Magdalena Sibyllas hofholdnings- og pengesager, efter at de i efteraaret 1634 havde taget varigt ophold paa Nykøbing slot, centret for den prinselige forvaltning af Laaland og Falster, hvis indtægter fra nov. 1631 var tillagt hans kongelige højhed. Ad-

skillige vedrører dog forhold af mere almindelig social og økonomisk interesse, ogsaa fra de aar i beg. af 1630erne, da regeringen i Hertugdømmerne var overdraget prinsen, dog kun for de mindre betydningsfulde sagers vedkommende. Hertil kommer et væld af personalhistoriske oplysninger. Meget af stoffet fra Nykøbingtiden er i øvrigt udnyttet af H. Hjelholt i 1. bind af hans udmærkede værk om Falsters historie.

Rigspolitik er der kun lidt af i kancelliudfærdigelserne. Men hist og her finder man dog bidrag af betydning ogsaa paa dette felt. Nævnes kan t. ex. prinsens brev til Gustav Adolf, dat. Haderslev 18. febr. 1632, som takker for de meddelelser, general-løjtnant W. H. v. Baudissin har givet om kongens lykkelige fremgang paa den tyske krigsskueplads, med forsikring om kongens »gode affection« for prinsen. Denne ønsker i sit svar, at Gud vil unde kongen yderligere fremgang, for at det nødlidende evangeliske væsen og den kristelige kirke atter maa blive ophjulpet, mange tusind sjæle glædet, og endelig den tabte fred maa blive sikkert genoprettet (I, s. 29). Brevet — hvis tyske koncept jo sikkert burde være aftrykt ordret — indgaar som et blandt flere vidnesbyrd om, at den store svenskekonges sejrvindinger over de katolske magter i Tyskland fulgtes i Danmark og Hertugdømmerne ikke alene med frygt og nag. — Af et egenhændigt brev fra prinsen til hans fader, dat. Frederiksborg 23. jan. 1644, fremgaar, at prinsen efter kong Christians befaling har skrevet et brev til hertug Frederik 3. af Gottorp. Som bilag er vedlagt kopi af hertugens svar, dat. Gottorp 12. jan. 1644, som oplyser, at prinsens brev var dateret 24. dec. 1643, og en originalskrivelse fra Lennart Torstensson til hertugen, dat. Haderslev 8. jan. 1644. Torstensson har set prinsens brev baade i kopi og original. Men hvor findes dette brev, og hvorledes er dets ordlyd? Udgiven oplyser intet herom. Den svenske feltmarskal begrundet »nebst andern motiuen« sit indfald i Hertugdømmerne med hans pligt til at sørge for »der armée conseruation« og udtaler haabet om, »weil zue des euangel. gemeinnützigen wesens besten es geschihet«, at kongen af Danmark-Norge ikke »hierin sich offendiret befinden, viell-weniger das guete werckh, so in dessen auffrechthaltung bestehet, zuehindern sich gefallen lassen werdenn« (II, s. 753—55). Tænk, at hykleriet gik *saa* vidt!

Et vidnesbyrd om, hvor stor indflydelse Hannibal Sehested besad hos Christian 4. i dennes sidste aar, er prinsens brev til den norske statholder, dat. Nykøbing 2. maj 1647. Kongen havde idømt general-løjtnant Friedr. v. Bauer en betydelig pengebod. Prinsen havde forgæves personlig og gennem andre søgt at blid-

gøre kongen. Han bad nu Sehested, naar han fandt en god lejlighed, bringe sagen paa bane hos kongen og overtale ham til eftergivelse af den resterende bod; han stoledes paa, at Sehested heri vilde bevise »sin bekendte affektion for redelige kavalerer« (II, s. 715f.; se ogsaa brevet til samme af 30. april s. a. angaaende en anden intercessionssag, *ibid.* s. 707f.).

Hannibal Sehesteds privatarkiv, som jo uden tvivl har indeholdt egenhændige breve fra baade Christian 4. og hans ældste søn, synes desværre at være gaaet tabt, uvist hvorledes og hvornaar. Men udgaven giver, som rosinen i pølseenden, en række egenhændige breve fra prinsen til Corfitz Ulfeldt (hvoraf de 37 stammer fra den 1921 til Rigsarkivet erhvervede Kálnoky-samling) 1640—45 og til andre prominente folk 1627—30 og 1641—45 (II, s. 736—68). Disse breve viser, at prins Christian, i lighed med sin kongelige fader, ingenlunde selv skyede at tage pen i haand, selv om han i regelen nøjedes med at give faa linier fra sig. De minder i stilen en del om faderens, og deres danske sprog er slet ikke ilde, ejheller de forekommende latinske citater. De fleste handler om prinsens egne sager, men nu og da berøres tidens store spørgsmaal. Til prinsens ære tjener hans kritik af kongens udæskende sundtoldpolitik overfor hollænderne (til Corf. Ulfeldt 30. marts 1640), ligeledes hans tilbud om at vove sin person, hvis det kom til et hollandsk flaadeangreb paa København (til samme 2. april s. a.). Om Brømsebrofreden var hans dom: »Men aff denne fred kand jeg see en evig ufred, eller vi skall slet verre hunsfotter. Gud giffue, att broen baade icke haffuer nauffnen oc gerningen« (til Chr. Thomesen 23. juli 1645). Han finder aftakning af de hvervede soldater utilraadelig og ønsker, at hans broder Frederik »tar strax folket oc tager stiftet [Bremen] ind igen oc conjungerer sig med di keserlige« (samme brev). Ogsaa siden er han imod, at kongen skal give efter for folkets bønsskrifter om at slippe for indkvartering, hvor aftakning i det besluttede omfang havde fundet sted, bl. a. for at han kan have betryggende besætninger i Nakskov og Nykøbing. »Dertillmed haffver borreskabet fordel aff, naaer generael kommisarien betaler dem [d. e. de hvervede folk] deris lening. Jeg vill icke haabes, man vill sove som tillforen, for man haffver fred; Christian pries maae vere i frisk hukkommelse« (til Chr. Thomesen, slutn. af 1645). Dybere forstaaelse for civilbefolkningens byrder og finansproblemerne var aldrig prins Christians sag.

I mange henseender er det en værdifuld kildesamling, som her foreligger, og de to udgivere fortjener tak for deres store flid og omhu.

C. O. Bøggild-Andersen.